

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет романо-германської філології

Кафедра зарубіжної літератури

Силабус навчальної дисципліни

ОСНОВИ РИТОРИКИ

Рівень освіти:	Першій (бакалаврський)
Галузь знань:	03 Гуманітарні науки
Спеціальність:	035 Філологія
Спеціалізації:	035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька 035.051 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – іспанська 035.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька
Освітньо-професійні програми:	Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька Романські мови та літератури (переклад включно), перша – іспанська Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька
Семестр рік навчання:	2 1
Статус дисципліни:	Вибіркова
Обсяг:	3 кредити, 90 год., з яких: 20 год. лекцій, 10 год. семінарських занять
День, час, місце:	Відповідно до розкладу
Викладач:	Валентина Борисівна МУСІЙ , доктор філологічних наук, професор кафедри зарубіжної літератури
Контактна інформація:	valentinanew2016@gmail.com
Робоче місце:	бульвар Французький, 24/26, кафедра зарубіжної літератури (ауд. 108)
Консультації:	За затвердженим графіком
Передреквізити:	«Історія зарубіжної літератури»
Постреквізити:	«Історія зарубіжної літератури», Курсова робота з зарубіжної літератури

Мета навчальної дисципліни:	формування розуміння студентами риторики як мистецтва переконання та впливу оратора (письменника) на читача та слухача; виклад засад теорії красномовності; формування розуміння неориторики художньої словесності як системи прийомів, які використовує письменник для надання найбільшої виразності своєму слову, а тим самим для досягнення найповнішого (точного і в той же час багатогранного) сприйняття цього слова читачем.
Завдання навчальної дисципліни:	надати студентам знання про історію формування та розвитку риторики від доби античності до сучасності, про вплив риторики на літературу, про риторичні засоби, які використовує оратор, науковець та митець художнього слова; сформувати у слухачів навички філологічного аналізу риторики текстів, а також вміння точно, логічно та переконливо формулювати положення своєї промови в аудиторії (урок, лекція, доповідь), або в письмовій науковій роботі.
Очікувані результати навчання:	<p>У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен <i>знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – сутність об'єкта та мети риторики як дисципліни, того, що відрізняє риторичну мову від поетичної; – етапи розвитку риторики та її специфічні ознаки на кожному з етапів (риторика доби античності, Середньовіччя, Нового часу, сучасний стан та завдання риторики); – загальні засади сучасної неориторики; <p><i>вміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розглядати різні аспекти побудови тексту, виявляти прийоми мовного впливу, оцінювати вибрані автором мовні засоби, засоби мовної виразності; – виявляти умови створення та виголошення промови (місце, час та ін.); авторські стратегії підбору засобів впливу на аудиторію, зважаючи на її риторичну стратегію; аналізувати типи аргументів (за і проти, сильні і слабкі), що використовує автор; – обґрунтовувати вибір автором композиції тексту (співвідношення початку і кінця, поділ тексту на частини, характер переходів між частинами тексту) як його риторичні стратегії - зміна точок зору (внутрішня / зовнішня, своя / чужа, просторова, тимчасова, оціночна та ін.); – надавати загальну оцінку мови тексту (переконливість, оригінальність та ін.); – опрацьовувати та аналізувати вказані у списку джерела та додаткові з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати – аналізувати запропоновані для читання художні тексти
Зміст навчальної дисципліни:	<p>Змістовий модуль 1. Риторика як наука, класична історія та теорія риторики</p> <p>Тема 1. Риторика як наука (вступ). Риторика як вчення про переконливу та ефективну мову. Риторика і граматики, риторика і діалектика, а також логіка і поетика. Історія становлення дисципліни. Давня Греція і Рим в історії класичної риторики.</p>

Софісти як перші вчителі-просвітителі (другій половині V в. до н.е.) Закони логіки і дискусійне мистецтво як основа риторичних знань.

Тема 2. Дидактичні та риторичні форми мистецтва в риторичній дидактиці. Дидактикум. «Форми художньої творчості, яка має повчати, показувати корисність предмета або популяризувати галузь науки». Вергілій, Епікур, Лукрецій: витoki дидактичного красномовства у творчості. Риторичні форми спілкування. Фактор естетичної насолоди у промові ратора. Провідні стилі красномовства (літературно-розмовний та фамільярно-розмовний).

Тема 3. Техніка ораторського мистецтва і закони сучасної риторики. Основні закони риторики: а) закон гармонізуючого діалогу; б) закон орієнтації та просування адресата; в) закон емоційності промови; г) закон задоволення. Етос, пафос, логос в риторичній діяльності. Завдання оратора та образ ідеального ратора. Чотири закони сучасної риторики: традиційне та нове.

Тема 4. Персоналії. Сократ і Платон про створення ідеального державного устрою. Загальнофілософська позиція Платона. Проблема виховання «морально-чистих» громадян і заснування Академії. «Діалогове письмо» Платона («Федр», «Горгій»). «Ейдоси» Платона: буття, душа, істина, любов. Закони переконання слухачів.

Тема 5. Персоналії. Аристотель як фундатор риторичної системи та публічної промови. Сенс та значення трьох книг трактату «Риторика». Проблема аргументації та способів переконання слухачів, етичні основи красномовства, риторика як мистецтво спонукання до дії. Риторика Аристотеля і діалектика: дискусія з Платоном і вироблення нових засобів впливу на слухача.

Тема 6. Персоналії. Аристотель. Провідні позиції трикнижкової «Риторики». Вчення про виховання громадянина та політичного діяча. Комплекс егоїзму та довіри. Аналіз особистих властивостей та особливостей оратора. Технічна сторона риторики: способи вираження, якими має користуватися ритор в мовленнєвій практиці. Вчення про побудову (композицію) промови. Поняття про силогізм та ентимему. Ентимема (риторичний силогізм) в практиці ратора.

Тема 7. Персоналії. Цицерон як засновник риторики Давнього Риму. Загальна характеристика провідних праць: «Про оратора», «Брут, або Про знаменитих ораторів», «Оратор». Фактори виховання оратора: а) природне обдарування; б) розумова жвавість та почуття; в) саморозвиток та запам'ятовування; г) вивчення теорії ораторського мистецтва; д) практика. Філософія та право як основи риторичної думки. Цицерон про необхідність фундаментальних знань та пафосність промов. **Праці Квінтіліана** як заключний і узагальнюючий етап розвитку класичної риторики. Квінтіліан як методист. Риторика і методика навчання. Мовленнєва практика Квінтіліана. Поняття про гомілетіку. Раціональна риторика і логіка. Проблема шляхетних відносин зі слухачами. Підручники Квінтіліана: розробка методичних рекомендацій щодо роботи з аудиторією.

Тема 8. Класична риторика і сучасність. Неориторика. Продовження розробки положень риторики у Новий час.

	<p>Виникнення у XVI столітті чернечого ордену єзуїтів, який займався систематичним вивченням словесності з точки зору шляхів створення нових текстів, розробка та викладення єзуїтами вчення про словесність як витончене, правильне, переконливе мовлення; започаткування орденом мережі навчальних закладів, які досі існують у країнах Європи та в яких особливе значення надається словесному мистецтву – вмінню писати та говорити; значення цієї праці ордену єзуїтів для Одеського університету, історія якого пов'язана з Рішельєвським ліцеєм, котрий будувався на кшталт єзуїтської школи на чолі з абатом Домініком Шарлем Ніколя.</p> <p>Сучасне розуміння терміну «риторика», риторика художнього тексту як система прийомів, які використовує письменник для надання найбільшої виразності своєму слову, а тим самим для досягнення найповнішого (точного) сприйняття цього слова читачем. Засоби мовної виразності (за В.А. Єфремовим): цілеспрямованість автора (чи досяг автор поставленої мети); умови створення та виголошення промови (місце, час та ін.); підбір мови тексту (зважаючи на риторичну стратегію конкретної аудиторії); типи аргументів (за і проти, сильні і слабкі); види аргументації (індуктивна / дедуктивна, спадна / висхідна, спростовує / підтримуюча, одностороння / двостороння і ін.); ефективність аргументації; композиція тексту (початок і кінець, поділ на частини, переходи між ними); зміна точок зору (внутрішня / зовнішня, своя / чужа, просторова, тимчасова, оціночна та ін.); використання різних типів мовлення; правильність, точність, доречність, виразність мови (допущені чи фактичні, логічні, мовні помилки); комунікативні невдачі, їх причини; доцільність використання тропів і риторичних фігур; прийоми і засоби діалогізації мови тексту; засоби вираження мовної агресії (якщо такає, її допустимість); демагогічні і маніпулятивні прийоми; загальна оцінка мови тексту (переконливість, оригінальність та ін.). Застосування означених засобів в процесі аналізу риторики художнього тексту.</p>
Методинавчання:	Лекція, розповідь, пояснення, бесіда, евристична бесіда; ілюстрування навчального матеріалу; виконання самостійних завдань
Рекомендована література:	<p>Обов'язкова</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Мовленева комунікація: підручник. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 464 с. 2. Василенко В.А., Герман В.В. Академічна риторика: навч. посібник для студ. гуманіт. ф-в вищ. навч.закл. Суми: Натапуха А.С., 2011. 275 с. 3. Костусяк Н.М. Академічна риторика: навч. посібник. Луцьк: Надстир'я, 2021. 127 с. 4. Красницька О.В. Основи ораторського мистецтва та риторичної комунікації: практикум. Київ: Компринт, 2019. 109 с. 5. Куньч З., Гордиловська Г., Шлімих І. Риторика. Львів : Львівська політехніка, 2017. 496 с. 6. Нікітіна А.В., Барилова Г.К., Кравченко М.В. Риторика: навч. посібник. Старобільськ, 2021. 240 с. 7. Семенов О.М. Культура наукової української мови: навч.

	<p>посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216 с.</p> <p>8. Сивачук Н.П., Снігур І.М., Санівський О.М. Академічна риторика: навч. посібник. Умань: Вид-во «Сочінський», 2013. 375 с.</p> <p>9. Стехіна В.М. Неориторика в масовій комунікації: навч. посібник. Київ: НТУУ «КПІ», 2017. 144 с.</p> <p style="text-align: center;">Додаткова</p> <p>1. Гончарова О.М. Античне красномовство як дискурсивний феномен культури: монографія. Київ: НАКККім, 2011. 272 с.</p> <p>2. Мусій В.Б. «Примара» Лесі Українки: внутрішня організація тексту. <i>International scientific and practical conference «Philological sciences, intercultural communication and translation studies: theoretical and practical aspects»</i>: conference proceedings, February 26-27, 2021. Vol.1. Venice: Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2021. P. 102–106.</p> <p>3. Мусій В.Б. Семантичні опозиції в оповіданні Петра Краляка «Рубльов». <i>Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика</i>. 2021. Т. 32 (71). № 6. Ч. 2. С. 187–191. DOI https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-2/32</p> <p>4. Нищета В. Художня література в перспекції риторики: аспект виражальних риторичних засобів. <i>Семантика мови і тексту: матеріали XI Міжнародної наукової конференції</i> (Івано-Франковськ, 26 – 28 вересня 2012 р.). Івано-Франковськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2012. С. 433–436.</p> <p>5. Семків Р.А. Риторика та іронія у малій прозі Івана Франка. <i>Наукові записки НаУКМА</i>. 2001. Т. 19. Спецвипуск. Ч. 1. С. 24–27.</p> <p>6. Шостак О.О. Риторичний аналіз художнього тексту (на перехресті античності і нериторичних теорій). <i>Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки</i>. 2017. Вип. 2 (86). С. 144–151. URL: http://surl.li/ojjur</p>
Оцінювання:	<p>Поточний і періодичний контроль: усне опитування, контрольна тестова робота.</p> <p>Підсумковий контроль: залік.</p> <p>Поточний контроль передбачає оцінювання за кожну з тем навчальної дисципліни (оцінки на семінарах, за виконання самостійної роботи). Періодичний контроль проводиться у вигляді бланкового тестування за Т1–8. Усі види контролю оцінюються в межах 100 б. кожний. Загальна оцінка – це середнє арифметичне усіх видів контролю.</p> <p>Якщо за результатами поточного контролю здобувач вищої освіти набрав менше 60 балів, або якщо він набрав 60 і більше балів, проте хоче поліпшити свій підсумковий результат, він повинен виконати залікове завдання і з урахуванням його результатів одержати відповідну кількість залікових балів із дисципліни.</p>

<p>ПОЛІТИКА КURСУ («правила гри»): <i>Відвідування занять</i> <i>Регуляція пропусків</i></p>	<p>Відвідування семінарських занять є обов'язковим. В окремих випадках навчання може відбуватись он-лайн з використанням дистанційних технологій. Відпрацювання пропущених занять має бути регулярним за домовленістю з викладачем у години консультацій. Порядок та умови навчання регламентуються «Положенням про організацію освітнього процесу в ОНУ імені І.І. Мечникова» (https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-osvit-process_2022.pdf).</p>
<p><i>Дедлайни та перескладання</i></p>	<p>Слід дотримуватися запропонованих у розкладі термінів складання сесії; перескладання заліків відбувається відповідно до «Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти ОНУ імені І.І. Мечникова» (http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-kontrol_2022.pdf)</p>
<p><i>Політика академічної доброчесності</i></p>	<p>Регламентується «Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова» (https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/acad_council/polozhennya-antiplagiat-2021.pdf)</p>
<p><i>Використання електронних пристроїв на занятті</i></p>	<p>Під час занять не дозволяється користуватися мобільними телефонами, які попередньо мають бути переведені у беззвучний режим. Електронні пристрої використовуються лише за умов наявності відповідної вимоги в навчальному завданні.</p>
<p><i>Комунікація</i></p>	<p>Всі робочі оголошення або надсилаються через старосту академгрупи на електронну пошту або Viber. Студенти мають регулярно перевіряти повідомлення і вчасно на них реагувати.</p>